דיא אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטהעק.

לעבענסבעשרייבונגען פון בעריהמטע מענער.

ליעוו טאלסטאי

זיין לעבען און ליטעראַרישע טהעטיגקייט

פון

ח. אַלעקסאַנדראָוו.

Copyright by the International Library Publishing Company 1903.

דיא אינטערנאַציאנאלע ביבליאטהעק פאבלישינג קאמפאני,
23 דואיין סט., ניו יארק.

ליעוו טאָלסטאָי.

On est de son siècle et de sa race, même quand on réagit contre son siècle et sa race.

דער מענש פערבלייבט אַ גליעד פון זיין צייט און פון זיין ראַסע אפילו דאַן, ווען ער קעמפּפט געגען זיין צייט און געגען זיין ראַסע. (ערנעסט רענאַן).

גראף ליעוו ניקאָלאַיעוויטש טאָלסטאָי פערנעהמט אַ גאַנץ בעזונדערען פּלאַץ אין דער מאָדערנער געשיכטע. חוץ דעם, וואָס ער איז אַ געניאַלער קינסטלער און האָט געמאַכט רייך דיא וועלט־ליטע־ראַטור מיט אונשטערבליכע ווערק, איז ער נאָך אַ גרויסער מאָראַל־פּרעדיגער מיט אַ טיעפען ערנסט און פעסטע איבערציינונגען. אויף דער ערד איז זיכער ניט פערבליעבען איין ווינקעל, מעהר אָדער וועניגער בעלויכטען מיט דיא שטראַהלען פון בילדונג, וואו מען זאָל ניט וויסען און שעטצען טאָלסטאָי׳ס נאָמען, וואו מען זאָל ניט לייענען און בעוואונ־דערן זיינע ווערק. דאָס פּערזענליכע לעבען פון גרויסען שרייבער, זיין פערזוך זיך אָבצוזאָגען פון דער וועלט מיט איהרע פריידען און מאַטעריעלע בעקוועמליכקייטען, און צו פיהרען אַ גאַנץ נייעם לעבען,— אַ לעבען, וואָס זאָל זיין אויפגעבויט אויף דעם פונדאַמענט פון מענשען־ליעבע, יושר און אחדות; אַ לעבען, וואָס זאָל איינשטימען מיט דיא נאַטירליכע פאָדערונגען פון דעם מענשען׳ס הארצען און

פערשטאנד; א לעבען, וואָס זיין תּמצית זאָל זיין דער אייבינגער שטרע־
בען צום אמת, און סוף כּל סוף דיא הייסע, אָפענע, ניט פערשטעלטע
איבערגעבענהייט צו זיינע אידעאַלען, וואָס ער ווערט ניט מיעד צו
פערטהיידיגען, — אָט דאָס אַלין האָט אויפגעהויבען טאָלסטאָי׳ס
נאָמען ביז דיא העכסטע מדרגות פון מענשליכער בעריהמטקייט.

טאָלסטאָי פיהרט זיין יחוס פון אַן אַלטער און רייכער משפּחה,
וואס האט געשפּיעלט א וויכטיגע ראָליע אין דער רוסישער געשיכטע.
וויא עס איז פערשריעבען אין אַן אַלטען רוסישען פּנקס, איז דער
ערשטער טאָלסטאָי געקומען צו פאָהרען קיין רוסלאַנד אין 1353.
דאָס איז געווען א דייטש מיט׳ן נאָמען אינדריס. ער האָט זיך בעזעצט
אין טשערניגאָוו מיט דיא זיהן, האָט אָנגענומען דעם פּראַוואָסלאַוור־
נעם גלויבען און פון איהם שטאַמט דאָס אָב דיא פאַמיליע, וואָס
האָט געגעבען רוסלאַנד א סך פּראָמינענטע מענער. דעם שרייבער׳ס
זיידע איז געווען א רייכער פּאָמיעשטשיק, וועלכער האָט האָלט גע־
האָט צו לעבען א גוטען טאָג און האט אין א קורצע צייט גע׳פּטר׳ט
זיין גרויסען פערמעגען. וויא ברייט ער האָט זיך געפיהרט, קען מען
זעהן דערפון, אַז דיא וועש זיינע פלעגט ער אָוועקשיקען וואַשען קיין
האָלאַנד אין ספּעציעלע וואָגענס! אין טאָלסטאָי׳ס ראָמאַן „קריעג
און פריעדען“ געפינט מען זיין בילד אין דער פּערזאָן פון איליאַ
ראָסטאָוו. דער זוהן זיינער ניקאָלאַי אילאיטש—דעם שרייבער׳ס פאָטער
— האָט געדיענט אין דער גוואַרדיע, האָט אַנטהייל גענומען אין
דעם רוסיש־פראַנצויזישען קריעג פון 1812 און איז ארויס פון דיענסט
נאַכדעם, וויא דער קריעג האָט זיך געענדיגט. אין דיא יונגע יאהרען
האט ער אויך וויא זיין פאָטער, האָלט געהאַט צו לעבען א גוטען
טאָג און האָט פערשפּיעלט אין קאָרטען א מאַסע געלד. דיא דאָזיגע
תּאוה צום שפּיעלען איז אריבער בירושה צום שרייבער, וועלכער האָט
בּערבראַכט ניט וועניג צייט אין קאָרטען־שפּיעל אפילו דעמאָלט,
ווען ער איז שוין געווען גוט בעוואוסט אין דער ליטעראַטור. דיא
תּאוה איז ביי איהם פערבליעבען נאָך ביז יעצט, און זיא דריקט זיך
אויס אין דעם אימפּעט, מיט וועלכען ער גיט זיך אָב צום ענגלישען
שפּיעל לאָן־טעניס. ווען ניקאָלאַי אילאיטש האָט געמאַכט א תּכלית

פון זיין פערמעגען, האט ער חתונה געהאט מיט דער פירסטין וואָל־קאָנסקאיא, וועלכע איז געווען זעהר רייך, אָבער ניט יונג און ניט שעהן. זיא איז אויך אָבגעמאָלט אין ראָמאן „קריעג און פריעדען" אין דער פּערזאָן פון מאריא וואָלכאָנסקאיא. צוזאמען מיט איהר פאָטער, אן אַלטער גענעראל פון יעקאטערינא'ס צייטען מיט א הארטען, דעספּאָטישען כאראקטער, זיינען זיי געווען בטבע שטארקע מענשען, טריי צו זייערע פּרינציפּען, און פון זיי האָט דאָס דער שרייבער גע'ירש'נט דיא בעסטע מעלות פון זיין כאראקטער.

ליעוו ניקאָלאיעוויטש איז געבאָרען געוואָרען דעם 28 אווגוסט 1828 אין דאָרף יאסנאיא פּאָליאנא, טולסקער גובערניע. זיין מוטער האָט ער פערלאָרען, ווען עס איז איהם נאָך קיין צוויי יאָהר ניט געווען, דיא ערציהונג פון דיא קינדער (חוץ דעם שרייבער זיינען געבליבען דריי זיהן און אייז טאָכטער) האָט איבערגענומען זייערע א ווייטע קרובה מיט'ן נאָמען יערגאָלסקאיא. אין 1837 האָט זיך דיא גאנצע געזינד אריבערגעקליעבען אין מאָסקווע, ווייל דער עלטערער זוהן האָט בעדאַרפט אָנקומען אין אוניווערזיטעט. אָבער קורץ נאכדעם איז פּלוצלונג געשטאָרבען דער פאָטער, איבערלאָזענדיג א סך חובות, און דיא דריי אינגערע קינדער האָבען זיך אריבערגעקליעבען צוריק אהיים — אין יאסנאיא. דיא יתומים האָבען זיך דאָ געהאָדעוועט אונטער דער השגחה פון זייער טאנטע, דיא גרעפין אָסטען־סאקען. אין 1840 איז דיא גרעפין געשטאָרבען, און דיא קינדער האָט מען אָבגעפיהרט אין קאזאן צו אַנאנדער טאנטע יושקאָווא, זייער פאָטער'ס א שוועסטער. ביי דיא יושקאָוו'ס האָט מען געלעבט ברייט, זאט און פריילין. וויכטיגער פון אַלע אנדערע זאכען האָט מען אין שטוב געהאלטען גוטע מאַניערען און דעם אויסערליכען גלאנץ — ריידען פראנצויז וויא וואסער, קענען טאנצען, אָבגעבען דאמען־רעכט. „מיין גוטע מומינקע," דערציילט טאָלסטאָי, „האָט ניט געהאט אויף דער נשמה קיין איינציגען פלעק, און פון דעסטוועגען פלעגט זיא אייביג טענה'ען, אז זיא וויל איך זאָל אריינטרעטען אין ליעבעס־בעציהונגען מיט אן אשת איש, מיט אזא, פערשטעהט זיך, וואס געהערט צו

דער בעסטער געזעלשאפט; ביי איהר איז אויסגעקומען, אז נאָר בעציהונגען מיט אזא מין פרוי קען מיך מאכען פאר א מענשען".

אין דער דאָזיגער צייט פון זיין לעבען האט טאָלסטאָי געהאט אויסצושטעהן א גרויסען אינערליכען קאמפף, דעם ערשטען ערנסטען קאמפף מיט געוויסע נייגונגען פון זיין נאטור. פון איין זייט האָט זיך איהם געוואָלט שפּיעלען א ראָלע אין דער פיינער געזעלשאפט, אום צופריעדען צו שטעלען דעם געפיהל פון זעלבסטליעבע, וואס איז געווען אין איהם שטארק ענטוויקעלט. ער איז אפילו געווען ניט קיין שיינער, ניט קיין פלינקער און זעהר א שעמעדיגער (דאס האט ער גענקראָגען בירושה פון זיין מוטער), אבער דערפאר האָט ער גע־האט אין זיך א סך אנדערע מעלות, און מיט זיי האָט ער זיכער געקאנט האבען אין דער געזעלשאפט אן ערפאָלג. פון דער אנדערער זייט איז אין זיין נשמה אָנגעגאנגען א שווערע ארבייט, וואס ער האָט גענדארפט פאר איהר אנשטרענגען אלע זיינע גייסטיגע און מאָראלישע כחות: ער האָט געזוכט אויסצוארבייטען פאר זיך א בעשטימטען מאָראלישען אידעאל. און אין דער צייט, וואס זיינע ברידער און חברים האָבען פערבראכט טעג און נעכט אין אלערהאנד הוליאנקעס, נאכ׳ן שטיינער פון רייכע און טיטולירטע מענשען, זיינען ביי איהם דיא געדאנקען געווען פערנומען מיט דיא וויכטיגסטע פראגען פון מענשליכען לעבען— דאס זיינען געווען דיא פראגען פון גליק, טויט, גאָט, ליעבע, אייביג־קייט, אָבער א בעשטימטען ענטפער, וואָס זאָל איהם ברייגגען מנוחת הנפש, האָט ער ניט געקענט געפינען, אין דער פועל יוצא איז געווען אז ביי איהם האָט זיך פון דעמאָלט אן אויסגעארבייט דיא געוואָהנ־הייט צו גריבלען, צו זיין פערטהאן אין זיך, אין דיא אייגענע געדאנ־קען, אין דעם אייגענעם געוויסען. און דיא דאָזיגע געוואָהנהייט איז ביים שרייבער פערבליעבען עד היום. דיא דאמאלסדיגע פלאָנעניס פון זיין נשמה האָט טאָלסטאָי בעשריעבען אין ארטעניעוו׳ס און נעכליודאָוו׳ס שטרעבונגען צו א גוטען ריינעם לעבען (דאס זיינ דיאען העלדען פון זיין ערצעהלונג "דיא יונגע יאָהרען".

אין 1843 איז טאָלסטאָי אָנגעקומען אין קאזאנער אוניווערסי־טעט. ער איז דעמאָלט אלט געווען ניט מעהר פון 13 יאָהר, קיין

גרויסער קענער איז ער ניט געווען. אבער פאר דיא אוניווערסיטעט אין קאזאן האָט מען א סך ניט געדאַרפט קענען, בפרט ווען מען איז רייך און מען טראָגט דעם טיטעל פון א גראף. דער טעמפעל פון וויסענשאפט האָט זיך געפונען אין יענער צייט אין זעהר א קלע־גליכער לאגע. דיא פראָפעסאָרען, מיט א פּאאר אויסנאהמען, זיינען געווען ענטוועדער אויסלענדער, וועלכע האבען פערשטאנען גאנץ ווייניג רוסיש, אָדער גרויסע עם־הארצים, קאַריעריסטען, וועלכע האָבען ניט געהאַט קיין שום שייכות צו דער היילינער וויסענשאַפט. אין דער אוניווערסיטעט איז טאָלסטאָי אָבגעווען 4 יאָהר: צוויי יאָהר האָט ער שטודירט דיא אָריענטאלישע שפּראַכען און דיא אַנדערע צוויי יאָהר — יוריספּרודענץ. אָבער געלערענט האָט ער זיך שלעכט און אין אוניווערזיטעט פלעגט ער זיין זעהר א זעלטענער גאַסט. און 1847, ווען טאָלסטאָי האָט געזאָלט אריבערגעהן אויפ'ן דריטען קורס פון יוריסטישען פאַקולטעט, האָט ער אין גאַנצען פערלאָזען דיא אוניווער־זיטעט און זיך בעזעצט אין יאסנאַיא פּאָליאַנאַ.

מען קען פרעגען, וויא קומט דאס, אז א מענש מיט אזעלכע מערקווירדיגע גייסטיגע פעהיגקייטען, וויא טאָלסטאָי, האָט ניט גע־קענט דורכמאַכען דעם געוועהנליכען קורס אין אוניווערזיטעט ? איינער פון דיא בעסטע רוסישע קריטיקער, סערגיי ווענגעראוו, ערקלערט עס אויף אזא'ן אופן. „טאָלסטאָי", זאָגט ער, „איז איינער פון דיא אמת'ע גרויסע חכמים, ווייל זעלטען ווער עס קען נאָך אזוי טיעף אריינדרינ־גען אין דעם צוועק און דיא בעדייטונג פון מענשליכען לעבען. אבער אין דער זעלביגער צייט איז ער ניט אימשטאַנד צו דיינקען אויף א וויסענשאַפטליכען וועג, ד. ה. זיין געדאנק איז ניט דיסציפּלינירט. אין וויסענשאַפטליכע פאָרשונגען איז ביי איהם טהייער נאָר דער צוועק, און ניט דער וועג גופא, וואס האָט געבראַכט צום געווינשטען צוועק. און פון דער וויסענשאַפט פאָדערט ער מחמת דעם גאָר ניט דאס, וואס מען קען פון איהר פאָדערן אונטער געוויסע בעדינגונגען. פון דעם אסטראָנאָם, למשל, וויל ער, אז יענער זאָל איהם ווייזען, וויא אזוי דיא מענשהייט קען קומען צו א גליקליכען לעבען, און דער פילאָזאָפיע ווארפט ער אויף, פאר וואס מען בעקומט ניט פון איהר

דיא זעלבינע מאטעריעלע נוצען וויא פון דיא מאטעמאטישע וויסענשאפ־טען.„ עס איז דארום קיין חידוש ניט, וואס טאָלסטאָי האָט ניט גע־קאנט פערדייען דיא טרוקענע וויסענשאפטליכע ענינים, וואס דיא אוני־ווערזיטעט האָט געגעבען דיא יונגע סטודענטען.

וואס דער שרייבער האָט געטהאָן אין יאסנאיא פּאָליאנא, איז לייכט צו זעהן פון איינער פון זיינע ערצעהלונגען „דער פריה־מאָרגען פון א פּאָמיעשטשיק.„ דער העלד פון דער ערצעהלונג פירסט נעכליודאָוו קומט אין דאָרף מיט דיא בעסטע אבזיכטען און וויל גליקליך מאכען דיא פּויערים פון זיין מאיאָנטיק. נעכליודאָוו (ד. ה. טאָלסטאָי) דערזעהט אָבער באלד, אז דיא טובות פון פּריץ, זיי מעגען זיין גאנץ ערנסט, וועלען קיין ברעקעל נוץ ניט בריינגען, כל זמן עס וועט ניט אבגעשאפט ווערען דיא פּאנשטשיזנע (לייב־אייגענטהום), וואס האָט פערפּעסטעט דעם גאנצען רוסישען לעבען מיט איהר אונמאָראַלישען איינפלוס. טאָלסטאָי איז דארום א הייסער געגנער פון דער פּאנשט־שיזנע און פערזוכט צו ערלייכטערן דיא לאגע פון זיינע פּויערים. עס איז מעגליך, אז אויף דיא שטארקע און אריגינעלע נאטור פון דעם שרייבער האָבען ניט געווירקט דיא דעמאָקראטישע שטרעבונגען פון דיא פיערציגער יאָהרען, ווען עס האָט זיך אנגעפאנגען א מעכטיגער פּראָטעסט געגען דיא שקלאפען־קייטען פון מיליאָנען מוזשיקעס. אזוי וויא שפּעטער, אין זיין ליטעראַרישער טהעטיגקייט, איז ער דאָ אויך זיך געגאנגען מיט זיין אייגענעם וועג. דער איינציגער שרייבער, וועל־כער האָט אויף איהם שטארק געווירקט א יענער צייט, איז געווען דער בעריהמטער פראנצויזישער פילאָזאָף פון 18־טען יאהרהונדערט — זשאן זשאק רוסאָ. ער האָט איבערהויפּט א סך איבערגענומען פון רוסאָ. וועלכער האָט געהאסט דיא ציוויליזאציאָן און געפּרעדיגט אין זיינע ווערק, אז גליקליך קען דער מענש זיין נאָר דאמאלט, ווען ער וועט זיך אומקעהרען צום לעבען פון דיא ערשטע מענשען, ווען ער וועט שטעהן וואס נעהנטער צו דער מוטער־נאטור. ביי טאָלסטאָי׳ען איז פון אייביג אָן געווען א מין שנאה צום לעבען פון דיא גרויסע שטעדט, צום קולטור־לעבען, אפשר דערפאר, וואס ער האָט אייגענטליך

כמעט אַלע זיינע יונגע יאָהרען פערבראַכט אין דער פרישער געזונדער לופט פון דאָרף.

אין 1848 פאהרט טאָלסטאָי אַוועק אין פעטערסבורג, אום צו האַלטען עקזאַמען אויף „קאַנדידאַט פּראַוו" (א טיטעל, וואס מען בעקומט ביים ענדיגען אוניווערזיטעט). צוויי עקזאַמענס האָט ער מיט מזל אויסגעהאַלטען, אָבער דיא געשיכטע איז איהם גיך געוואָרען אי־בערדריסיג, און ער איז אַוועק צוריק אין יאַסנאַיא פּיאָליאַנא צו זיינע פעלדער און וועלדער. דאָרט איז ער אַבגעוועזען א יאָהר פיער. ציי־טענווייס פלעגט ער מאַכען אַ נסיעה נאָך מאָסקווא, וואו ער האָט געזעהן צו לעבען אַ גוטען טאָג און האָט אַ סך געשפּיעלט אין קאָר־טען. אין 1851 האָט ער פערשפּיעלט אין קאָרטען א גרויסע סומע געלד און האָט מחמת דעם געמוזט פערקלענערען דיא הוצאות. זיין עלטערער ברודער ניקאָלאַי, וועלכער האָט געדיענט אין קאַווקאַז, האָט איהם גענומען איינרעדען צו ווערען אַן אָפיציער. טאָלסטאָי האָט זיך געלאָזט איינרעדען און איז אַוועק נאָך קאַווקאַז, וואו ער איז אריין אין מילי־טערדיענסט. זיין רעגימענט איז געשטאַנען ביים טייך טערעק הינ־טער קיזליאַר, אין א שיינער פּאָעטישער געגענד, און זיין צייט האָט ער מייסטענס פערבראַכט אויפ'ן געיעג אין דער געזעלשאַפט פון פּראָסטע קאַזאַקען. א גוטען בעגריעף פון טאָלסטאָי'ס לעבען אין קאַווקאַז. און פון זיין אינערליכען קאַמפּף אין יענער צייט קען מען בעקומען, ווען מען זאָל מיט קאָפּ לעזען זיין ערצעהלונג „דיא קאָזאַקען", אַן ערצעה־לונג, וואס ווערט גערעכענט צווישען דיא גרעסטע ווערק פון דער רוסי־שער ליטעראַטור. דאס איז יעדענפאַלס דאס ערשטע ווערק, וואו דער פערטרעטער פון פּראָסטען פאָלק, דער מוזשיק, ווערט אבגעמאָלט אזוי וויא ער זעהט אויס אין דער אמת'ען, אָהן שום ראָמאַנטישע צאַצקעס. דער העלד פון דער ערציילונג איז א יונגער אָפיציער אָלענין (דאָס איז טאָלסטאָי זעלבסט). אָלענין וויל זיך אבשאָקלען פון דער שמאַדטישער ציוויליזאַציאָן מיט איהרע ליגענס און פאַלשער מאָראַל און וויל אָנהויבען א נייעם לעבען אויפ'ן שויס פון דער שיינער, פרישער, אייביג־בליהענדער נאַטור. אין איהם רעדט אויך דאס געוויסען: דען ווען ער האָט זיך ארומגעדרעהט אין דער פיינער געזעלשאַפט, האָט

ער פיעל געזינדיגט געגען דיא שטרענגע פאָרדערונגען פון דער אמת׳ער מאָראַל! אין דיא נייע אומשטענדען ווערט אָלענין גאָר אַנאַנדער מענש. ער בעשליסט ביי זיך, אז דעם מענשען׳ס גליק ליענט אין דער ארבייט לטובת הכלל, און ער גיט זיך א נדר צו לעבען ניט פאר זיך, נאָר פאר דעם צווייטען. אָלענין פיהרט אבער ניט דורך זיין איידעלען בעשלוס. ער דערזעהט זעהר גיך, אז האבען געוויסע מיינונגען איז איין זאך און וועלען זיי דורכפיהרען אין פראַקטישען לעבען — איז ווידער אנאנדער זאך. און ער גיט אויף זיינע שיינע אידעאלען און קעהרט זיך אום צו דער ציוויליזאַציאָן, פון וועלכער ער איז פריער אַנטלאָפען.

עס איז אינטערעסאנט, אז אין דער דאָזיגער ערצעהלונג, וואס ער האָט אָנגעשריעבען אין 1852, געפינען מיר שוין דיא זעלביגע הייסע פראגען און דעם זעלבינען ענטפער אויף זיי, וואס מען טרעפט אין זיינע לעצטע ווערק. זיין מעכטיגער פראָטעסט געגען דיא פאָרמען פון איצטיגען שטאָדטישען לעבען איז אַלזאָ אויסגעוואקסען פון א זריעה, וואס איז שטענדיג געלעגען אין דער שרייבער׳ס נאַטור.

אין קאַווקאז האָט טאָלסטאָי אָנגעפאנגען זיין ליטעראַרישע טהעטיגקייט. און 1852 האָט ער אַוועקגעשיקט צו דעם פעטערבורגער זשורנאל „סאָוורעמעניק“ זיין ערשטלינג: „דיא קינדער־יאָהרען“. דער רעדאַקטאָר פון דיזען זשורנאל איז דאמאלט געווען דער בעריהמטער פאָעט נעקראַסאָוו. מיט זיין גענייטען אויג האָט ער גיך דערזעהן, דאס ער האָט צו טהאָן ניט מיט א געוויינליכען טאלענט. ער האָט אנגעשריעבען טאָלסטאָי׳ן א פריינדליכען בריעף, און דאס האָט צוגעגעבען א סך מוטה דעם יונגען שרייבער. ער האָט זיך פעסט גענומען צו דער פען, און אין דעם זעלבינען יאָהר זיינען געווען אָבגעדרוקט אין „סאָוורעמעניק“ זיינע ערצעהלונגען „דער פריהמאָרגען פון א פאָמיעשטשיק“, „דער איבערפאל“ און „דיא קאָזאַקען“.

דיא ערשטע ערצעהלונג, וואס טאָלסטאָי האָט אונטער געצייכענט מיט זיינע ראשי תיבות ל. נ. ט., האָט געהאט אַן אונערוואַרטעטען ערפאָלג. דעם שרייבער האָט מען אַוועקגעשטעלט אין איין רייהע מיט דיא דאַמאלסדיגע בעסטע פערטרעטער פון דער רוסישער ליטעראַטור, וויא: טורגענעוו, גאָנטשאַראָוו, גריגאָראָוויטש, אָס

טראָווסקי. דיא קריטיקער — דער עיקר טשערנישעווסקי — האבען גע־פונען אין טאָלסטאָי׳ס ערצעהלונג א טיעפע פסיכאָלאָגיע און א מערק־ווירדיג — רעאַליסטישע בעשרייבונג פון דעם ווירקליכען לעבען מיט ערנסטע אבזיכטען אין אָהן שום גראָבהייטען.

אין קאווקאז איז טאָלסטאָי פערבליעבען צוויי יאָהר. ער האָט זיך בעטיילינט אין א סך שלאכטען און ניט איין מאָל האָט ער גע־שטעלט אין ריזיקע זיין לעבען. ווען עס האָט זיך אָנגעפאנגען (ענדע 1853) סעוואסטאָפּאָלער מלחמה, איז טאָלסטאָי אריבער אין דער אַרמעע, וואס האָט זיך געפונען אויפ׳ן שלאכט־פעלד. ער האט זיך געשלאָגען אין דיא רייהען פון דיזער אַרמעע און האט פערדיענט דעם נאמען פון א בראווען אָפיציער. דיא סכנות און צרות, וואָס דיא העלדישע פערטהיידיגער פון סעוואסטאָפּאָל זיינען אויסגעשטאנען אין דער בעלאגערטער שטאָדט, האט טאָלסטאָי בעשריעבען אין דריי ערצעה־לונגען אונטער׳ן נאמען „סעוואסטאָפּאָל“. דיא ערשטע פון זיי „סע־וואסטאָפּאָל אין דעצעמבער 1854“ איז ערשיענען אין „סאוורעמעניק“ און האט געמאַכט א געוואלדיגען איינדרוק אויף דיא לעזער. טאָלס־טאָי׳ס נאמען איז בעקאנט געווארען איבער גאנץ רוסלאנד, און זיין שם פון א שרייבער, וועלכער איז בכח צו שאפען גרויסע ווערק, איז איין מאָל פאר אלע מאָל אנערקענט געווארען פון דיא קריטיקער.

אין זיינע ערצעהלונגען פון „סעוואסטאָפּאָל“ איז טאָלסטאָי ארויס, קען מען זאָגען, דער ערשטער אין דער וועלט־ליטעראטור, מיט א קאַלטען, ניכטערען, אונפּארטייאישען אנאליז (צוגליעדערונג) פון דעם לעבען אויפ׳ן שלאכט־פעלד. ער האט בעוויזען, אז אויב אימיצער איז א העלד אין א געוויסען מאָמענט, איז נאָך דערפון ניט געדרונגען אז ער איז דוקא אלע מאָל א העלד. א מינוט פאר דער „העלדיש־קייט“ און א מינוט נאכדעם איז דער העלד א פּראָסטער בשר ודם — א גוטער מענש אויב ער איז פריהער געווען גוט, און א שלעכטער אויב ער איז פריהער געווען שלעכט. א העלד איז ער געווארען צוליעב דיא אומשטענדען, און ווען דיא אומשטענדען וואלטען געווען אַנדערע, וואלט דער זעלביגער מענש, דער העלד, פיעלייכט בעגאנגען א מיאוס׳ע לומפּעריי. אָבער אין דער זעלביגער צייט האט טאָלסטאָי אין זיינע ער־

צעהלונגען בעוויעזען א ביישפּיעל פון א העלדישקייט, וואס רייסט ניט דיא אויגען, וואס קריכט ניט פאראויס; דאָס איז דיא העלדישקייט פון פּראָסטען רוסישען סאלדאט, וועלכער פרעגט קיין קשיות ניט און טהוט דאס, וואס מען דארף טהאָן. אָט אין יענער צייט האט דאס טאָלסטאָי געהאט דיא געלעגענהייט נעהענטער בעקאַנט צו ווערען מיט דיא זעלטענע מעלות פון א פּראָסטען מענשעלע, דעם רוסישען פּויער; ער האט איהם האָלט יעקראָגען, און דיא דאָזיגע ווארעמע ליעבע איז ביי איהם פערבליעבען אויפ׳ן גאנצען לעבען.

אין אויגוסט 1855 איז טאָלסטאָי געקומען צופאהרען קיין פּעטערס־בורג, וואו מען האט איהם זעהר הייס אויפגענומען: ערשטענס, וויא איינעם פון דיא העלדישע פערטהיידיגער פון סעוואסטאָפּאָל און צווייטענס, וויא א בעריהמטען שרייבער. פאר איהם זיינען ברייט גע־עפענט געווארען דיא סאלאָנען פון דער הויכער געזעלשאפט און דיא בעסטע ליטערארישע קרייזען. ער איז געווארען בעקאנט מיט דיא העלסטע שטערן פון ליטערארישען הימעל אין דער רעדאקציאָן פון „סאָוורעמעניק״, דעם גייסטיגען צענטער פון פּעטערסבורג און אויך פון גאַנץ רוסלאנד אין יענער צייט. נעהענטער פון אלעמען איז ער בעקאַנט געווארען מיט טורגענעווען, און דיא פריינדשאפט פון דיא צוויי גרויסע רוסישע שרייבער האט אנגעהאלטען יאהרען־לאַנג.

טאָלסטאָי איז אין דער צייט געווען יונג, רייך, פול מיט לעבען. חוץ דעם איז ער נאָר וואס געקומען פון סעוואסטאָפּאָל, וואו ער האט איבערגעלעבט אזוי פיעל סכנות. וואס איז דער חידוש. אז ער האט זיך אבגעגעבען אין פּעטערסבורג צו אלערהאנד פערגניגענס און הוליאנ־קעס? טאָג און נאכט האט מען געשכור׳ט, געשפּיעלט אין קארטען, זיך געחבר׳ט מיט ציגיינער, אבער וויא געוויינליך האט איהם גע־נומען גיך עקלען פון דעם סאָרט לעבען. וויא ער האט זיך שפּעטער מתודה נעווען „האט איהם גענקעלט אי פון זיך אליין אי פון דיא א רומיגע מענשען.“ מיט דיא שרייבער פון „סאוורעמעניק“ זיינען ביי איהם אויך גיך אַרויס ביטערע סכסוכים. ער האט ניט געקאנט אזוי וויא דיא איבעריגע געפינען קיין מנוחת הנפש אין דעם בעוואוסטזיין, וואס ער איז א „גרויסער קינסטלער“. דאס אליין, האט ער גע׳טענה׳עט,

בעפרייט נאך ניט דעם מענשען פון א שטרעבונג צו ווערען וואס בעסער און וואס ריינער און אבצוגעבען זיינע כחות לטובת הכלל איבער דעם ענין האט מען געפיהרט לאנגע און הייסע דעבאטען, און טאָלסטאָי, וועלכער איז געווען בטבע אן אפענער מענש, האט זיך איבערגעקריעגט כמעט מיט אלעמען. אין 1857 האט ער פערלאָזען פעטערסבורג און איז אבגעפארען קיין אויסלאנד.

טאָלסטאָי האט בעזוכט דייטשלאנד, פראנקרייך, ענגלאנד, איטאליען, דיא שווייץ און אין אלגעמיין האט דיא נסיעה ניט געמאכט קיין גרויסען איינדרוק אויף איהם. מיט זיין אייגענשאפט פאנאנדער צופרעקלען אלץ, וואס ער זעהט ארום זיך, איז ער גיך געקומען צום שלוס, אז פון וועסט־אייראפא דארף זיך רוסלאנד קיין שום מוסר ניט אראָבנעהמען. דיא מערקווירדיגע ענטוויקלונג פון דער וויסענשאפט און אינדוסטריע האט איהם ניט פערבלענדעט דיא אויגען, דען צוזאמען מיט דער העכסטער קולטור האט ער דערזעהן א סך ארעמקייט, אונוויסענהייט, גראָבהייט, אונמענשליכקייט, פאנאטיזמוס. אין זיין ערצעהלונג „ליוצערן“, וואס געהערט צו דער דאזיגער צייט, קען מען זעהן, וויא אזוי טאָלסטאָי האט דעמאלט געקוקט אויף דעם אייראָפעאישען פראָגרעס. דער העלד פון דער ערצעהלונג, פירסט נעכליודאָוו, פערשרייבט אין זיין טאגעבוך, אז דעם 7־טען יוני 1857 האט פאסירט אין ליוצערן א זאך, וואס איז ווערטה פערצייכענט צו ווערען מיט פייערדיגע אותיות אין דער וועלט געשיכטע. וואס איז דאס אזוינס געווען? פאר'ן האטעל שווייצערהאף, וואו עס שטעהען איין דיא רייכסטע געסט, האט א רייזענדער זינגער, א בעטלער, א האלב שעה געזונגען ליעדלעך און געשפיעלט אויף א גיטאר. ביז הונדערט מענשען האבען זיך צוגעהערט צו זיין זינגען און שפיעלען. דער זינגער האט דריי מאָל געבעטען א נדבה, אָבער קיינער האט זיך ניט גענומען פארן טייסטער, און א פאָאר פוסט־און־פאסניקעס האבען נאָך געמאכט שפאס פון דעם בעטלער. נעכליודאָוו טהוט זיך א פרעג: וויא אזוי קומט דאס, אז אָט דיזע ענטוויקעלטע מענשען וועלכע זיינען קאפאבל — אויף זייערע מיטינגען, אין דיא פארלאָמענטען און חברות — זיך מוסר נפש זיין פאר איטליכען עהר־

ליכען אינטערעס, אַז אַט דיא ראָזיגע מענשען זאָלען ניט געפינען ביי זיך אין הארצען א מענשליכען געפיהל, ווען מען דארף טהאָן פער־זענליך א קליינע טובה א קליינעם מענשעלע? וואָס-זשע בלייבט פון דיא פראזען איבער ציוויליזאציאָן און גלייכהייט, מיט וועלכע מען פערשרייט דיא וועלט?

אין דעם פראָטעסט־געשריי פון פירסט נעבליודאָוו הערט זיך שוין דער טאָלסטאָי, וועלכער האט פערלאָרען דיא אמונה אין פראָ־גרעס און איז אַרויף אויפ׳ן וועג פון מאָראלישער אויסבעסערונג פון זיין פערזאָן. טריט ביי טריט קומט ער צום שלוס, אַז דיא ישועה פאַר דיא מענשהייט ליעגט אין דער ארבייט פון יחיד, פון יעדען איינציגען מענשען באזונדער, וועלכער מוז אנשטרענגען זיינע כחות צו דערגרייכען דיא העכסטע מדרגה פון מאָראלישער ענטוויקלונג. דיא ארבייט פון כלל איז ניט ווערטה, נאָך זיין מיינונג, אַן אויסגעבלאָזענע איי.

אין אויסלאַנד האָט דעם שרייבער אינטערעסירט מעהר פון אלע אנדערע זאכען פאָלקס־בילדונג און אויך דיא איינריכטונגען פאַר דיא פערבעסערונג פון דעם ארבייטער׳ס לאגע. דיא פראגע פון פאָלקס־בילדונג האט ער שטודירט דער עיקר אין דייטשלאנד. ער איז דאָרטען בעקאנט געוואָרען מיט׳ן בעריהמטען שרייבער בערטאָלד אוערבאך, פון וועמען ער האָט שטארק געהאלטען פאר יענעם׳ס פאָלקס־ערצעהלונגען. אין פראנקרייך איז ביי איהם אויף דיא הענד געשטאָרבען פון שווינדזוכט אין 1860 זיין עלטערער ברודער ניקאָלאי, זעהר א בעגאבטער מענש, און דיזער טויט האָט געמאכט א טיעפען איינדרוק אויף איהם. ער האט דאס שפעטער בעשריעבען אין זיין ראָמאן „אננא קארענינא" אין דעם טויט פון לעווין׳ס ברודער ניקאָלאי.

טאָלסטאָי איז געקומען צוריק אין רוסלאנד שוין נאכדעם, וויא דיא פויערים זיינען בעפרייט געוואָרען פון פאנשטשיזנע. ער איז געוואָרען א מיראָוואָי פאָסרעדניק, ד. ה. א ריכטער, אויסצוגלייכען דיא סכסוכים איבער פערשיעדענע ענינים פון לאנד־ווירטשאפט צווי־שען דיא פריצים און דיא נאָר וואס בעפרייטע פויערים. טאָלסטאָי איז דאָ וואהרשיינליך בעאיינפלוסט געוואָרען פון דיא דעמאָקראטישע אידעען, וואס האבען אין דיא זעכציגער יאָהרען געהערשט אין דער

נעבילדעטער קלאַסע. אויפ׳ן פּראָסטען מענשען האָט מען דעמאָלט נעקוקט וויא אויף אַן אינגערען ברודער, און דיא אינטעליגענציע האָט זיך אָבגעגעבען מיט דיא ריינע אבזיכטען אויסצובילדען דיא אונוויסענדע פויערים, אויפצוהויבען זייער גייסטיגען און מאָראַלישען צושטאנד. אין דיא שטעדט האָט מען געעפענט זאָנטאג שוהלען, וואו ארביי־טער און אנדערע פּערנומענע מענשען פון דיא אָרעמע קלאַססען — יונגע און אַלטע, פרויען און מענער — האָבען געהאַט דיא מעגליכקייט זיך צו לערנען אָהן שכר לימוד. עס קען אָבער אויך זיין, אַז אין זיין ארבייט פאר׳ן פאָלק איז טאָלסטאָי ניט בעאיינפלוסט געוואָרען פון דעם אלגעמיינעם דעמאָקראַטישען גייסט. ער איז ניט פון דעם סאָרט מענשען, וואָס לאָזען זיך לייכט בעאיינפלוסען, און וואָס ער האָט ניט געטהאָן, האָט געטראָגען אויף זיך דיא חתימה פון זעלבסט־שטענדיגקייט, פון אָריגינעלען דענקען.

אין יאסנאיא פאָליאנא האָט טאָלסטאָי געגרינדעט א שוהלע פאר דיא קינדער פון דיא פויערים. פון אַלע אנדערע שוהלען אויף דער וועלט האָט זיא זיך אויסגעצייכענט דערמיט, וואָס טאָלסטאָי האָט אין איהר ניט איינגעפיהרט קיין שום דיסציפּלין; איטליכער תלמיד האָט געטהאָן, וואס ער האט געוואָלט, און געזעסען, וואו און וויא אזוי עס האָט זיך איהם נעגלוסט; חוץ דעם איז ניט געוועזן קיין שום פּראָגראַם און קיין שום מעטהאָדע, ד. ה. קיין שום אנערקענטע דרכים, וויא אזוי צו לערנען דיא קינדער. דיא איינציגע אויפגאבע פון דיא לעהרער איז בעשטאַנען אין דעם, אז תלמידים זאָלען ניט געניצען, זיצענדיג אין קלאַסס. טאָלסטאָי אליין איז געוועזן דער פיה־רער פון לימוד, און דיא קינדער האָבען זיך גוט געלערענט. אין 1862 האָט טאָלסטאָי אָנגעפאַנגען ארויסצוגעבען א פּעדאַגאָגישען זשורנאַל, ד. ה. א צייטשריפט איבער דיא ענינים פון בילדונג און קינדער־ערציהונג. דער זשורנאַל האָט געהייסען „יאסנאיא פּאָליאנא“ און מעהר פון אַלעמען האָט אין איהם געשריעבען נאַטירליך טאָל־סטאָי אליין. דיא אַרטיקלען, וואו דער שרייבער רעדט איבער זיין שוהלע און בעריהרט פּעדאַגאָגישע פראַגען בכלל, פּערנעהמען א גאַנצעס בוך. אין דיא דאָזיגע ארטיקלען סטאַרעוועט זיך טאָלסטאָי

צו בעווייזען, אז דער פּראָסטער פאָלק האָט גאַנץ ווענינ געגאָסען פון פּראָגרעס, ד. ה. פון דיא אַלע פאָרטשריטע, וואָס בילדונג, וויסענשאַפט, קונסט און טעכניק האָבען געמאַכט און מאַכען. פון דעם פּראָגרעס געניסען נאָר דיא העכערע קלאַסען, און דיא רעזולטאַטען פון פּראָגרעס נוצען זיי אויס מיט'ן איינציגען צוועק אויסצוזייגען פון דעם פּראָסטען פאָלק זיין ביסעל בלוט. עס איז מערקווירדיג, אַז דיא ראַדיקאַלע קריטיקער פון יענער צייט האָבען איהם געהאַלטען פאַר א „קאָנסערוואַטאָר“, ד. ה. פאַר א מענשען מיט אַלט־פריינקישע געדאַנקען און שטרעבונגען, און פאַר א געגנער פון רעפאָרמען. דאָס איז געקומען דערפון, וואָס טאָלסטאָי האָט צו שטאַרק אָנגעגריפען דעם אייראָפּעאישען פּראָגרעס, און אין דיא זעכציגער יאָהר איז דער פּראָגרעס פון וועסט־אייראָפּא געוועזען אָבגאָט ביי דער רוסישער אינטעליגענציע.

צווישען דיא קונסטווערק, וואָס טאָלסטאָי האָט געשאַפען דער רוססישער ליטעראַטור אין דיזער צייט, געפינען זיך אמת'ע פּערל, צום ביישפּיעל: „דער שנעע־שטורם“, „דיא צוויי הוזאַרען“, דיא „דריי מיתות“ „באַלסטאָמיער“ (דיא געשיכטע פון א פערד). א ביסעל שוואַכער איז זיין ערשטער ראָמאַן „פאַמיליען־גליק“. אין די „דריי מיתות“ ווערט דורכגעפיהרט, מערקווירדיג רעאַליסטיש, א פערגלייך צווישען דעם, וויא אזוי עס שטאַרבט אַוועק א רייכע פּריצ'טע, אַן אָרעמער בעל־עגלה און א בוים. דיא פּריצ'טע ראַנגעלט זיך מיט דער ביטערער נויטווענדינקייט צו שטאַרבען אין דער טיעפסטער פערצווייפלונג; דער פויער זעגענט זיך אָב מיט דער וועלט רוהיג און איינפאַך, און צום סוף ווערט בעשריעבען אין פּרעכטיגע פאַרבען דער טויט פון א בוים. וואָס מען האט ארונטערגעהאַקט צו שטעלען א מצבה פאַר'ן בעל־עגלה.

אין 1862 האָט טאָלסטאָי חתונה געהאַט מיט דער טאָכטער פון א מאָסקווער דאָקטאָר, סאָפיא אַנדרעיעווגא בערס, אין וועלכע ער איז געוועזען פאַרדעם פערליעבט גאַנצע דריי יאָהר. זיא איז אַלט געוועזען צו דער חתונה 17 יאהר, און ער איז געוועזען מיט 16 יאהר עלטער פון איהר. אין זיין ראָמאַן „פאַמיליען־גליק“ וויל טאָלסטאָי

בעווייזען, אז ווען דער מאַן איז אַ סך עלטער פון דער פרוי, קען דיא פּאָאר פּאָלק ניט זיין גליקליך. אויב דיא פרוי זאָל אין אָנפאַנג אפילו יע האָלט האָבען דעם מאַן, וועט זיא פריהער אָדער שפּעטער אָבנעקיהלט ווערען און זיך פערליעבען אין א יונגען, נאָך ניט קיין „אָבגעלעבטען“. אין זיין אייגענעם פאַמיליען־לעבען איז דאס גראָד געוועזן ניט אַזוי, און טאָלסטאָי מיט זיין פרוי שטעלען פּאָר, פון דעם ערשטען טאָג נאָך דער חתונה, דיא גליקליכסטע פּאָאר פּאָלק, וואס דיא וועלט האט ווען עס איז געזעהן. אין דער געביל־דעטער, אויפגעקלערטער און פיין־ערצויגענער סאָפיא אַנדרעיעווּנא האט דער שרייבער געפונען אַ טרייען פריינד און אַ קלוגען חבר, אָהן וועמען ער קען זיך כמעט ניט בעגעהן סיי אין פּראַקטישע עסקים, סיי אין ליטעראַרישע. פונקט וויא איהר בעריהמטער מאַן, איז זיא אויך אַ שטאַרקע, זעלבסטשטענדיגע נאַטור, און האָט זיך איהרע אייגענע מיינונגען איבער פערשיעדענע וועלט־זאַכען. הגם איהרע מיינונגען מעגען זיין גאַנץ אָפּט דער היפּוך פון איהר מאַן׳ס, פון דעסט־וועגען הערשט אין זייער הויז שלום ושלוה. טאָלסטאָי׳ס פרוי איז איהם בעהילפיג אין דער ארבייט דערמיט, וואָס זיא שרייבט איבער זיינע כתבים איידער זיי געהען אין דרוק, און מאַכט דיא קאָרעקטורען. גאַנץ אָפּט קומט איהר אויס איין כתב איבערצושרייבען עטליכע מאָל, ווייל טאָלסטאָי האָט אַ טבע צו מאַכען פערבעסערונגען אין זיינע ווערק גאָר אָהן אַ סוף, וויא לאַנג זיי געפינען זיך נאָך אין דרוק.

נאָך טאָלסטאָי׳ס חתונה פאַנגט זיך אָן דיא גליקליכסטע צייט פון זיין לעבען. ער האָט אַלץ, וואָס אַ בשר ודם קען זיך נאָר וויג־שען: רייכקייט, פאַמיליען־גליק און אַ שם פון איינעם פון דיא גרעסטע שרייבער ניט נאָר אין דער רוסישער ליטעראַטור גופא, אויך חוץ לארץ. און אין דער צייט דערגרייכט טאַקי זיין טאַלענט דיא העכסטע מדרגות פון ענטוויקלונג.

אין 1864 האָט זיך אָנגעהויבען צו דרוקען אין זשורנאַל „רוסקי וויעסטניק“ זיין ראָמאַן „קריעג און פריעדען“. אין 1869 איז דער ראָמאַן אַרויס פון דרוק אין אַ בעזונדערען בוך אין 5 בענדער. דיא

קריטיקער פון דער גאנצער וועלט האלטען דעם דאָזיגען ראָמאַן פאַר דאָס גרעסטע און ערהאַבענסטע ווערק פון דעם סאָרט אין דער נייע אייראָפּעאישער ליטעראַטור. עס ווערען דאָרט אָבגעמאָלט אַלע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט — פון קיסרים ביז פּראָסטע סאָלדאַטען און פויערים. אין אַ העלען שיין טרעט ארויס אין ראָמאַן דאָס לעבען פון דער רוסישער געזעלשאַפט אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט. דער קינסטלער בעשרייבט מיט זיין מעכטיגער פען ניט נאָר וויכטיגע היסטאָרישע פאַסירונגען פון דער שטורעמדיגער נאַפּאָלעאָן־צייט, וויא למשל דיא שלאַכטען פון לייפּציג און באָראָדינאָ, דיא מאָסקאָווער שרפה וכדומה, אויך ערשיינונגען פון אַלטעגליכען לעבען אין פערשיעדענע פּאָליטישע און געזעלשאַפטליכע קרייזען. פאַר'ן לעזער געהען דורך וויא אין אַ פּאַנאָראַמע הונדערטע לעבעדיגע מענשען מיט זייער אינערליכער וועלט, מיט זייערע ליידען און פריידען, געפיהלען און ליידענשאַפטען; הונדערטע סצענען און בילדער, וואָס מאַכען אַזאַ טיעפען איינדרוק, דאָס זיי מוזען אויף אייביג פערבלייבען אין זכרון.

עס איז מערקווירדיג, אַז דיא פערטרעטער פון פּראָסטען פאָלק, וועלכע טאָלסטאָי פיהרט אַרויס אין זיין ראָמאַן, זיינען מאָראַליש אַ סך שטאַרקער פון דיא פּריצים און געבילדעטע. דעם סאָלדאַט פּלאַטאָן קאַראַטאַיעוו מיט זיין געזונדען פערשטאַנד, וואַרעמען הארצען און ריינער נשמה, וועלכער געהט שטאַרבען מיט דער רוהיגקייט פון אַ סאָקראַט, אהן בעריהמערייען, אהן אַ געמאַכטער העלדישקייט, שטעלט אַוועק טאָלסטאָי פאַר אַ מוסטער פון חכמה און צניעות. דער געבילדעטער פּיער איז בעצויבערט פון קאַראַטאַיעוו'ס וועלט־אַנשויאונג און אונטער יענעם'ס איינפלוס ווערט ער גאָר אַנאַנדער מענש. אַזוי וויא אין „דיא קאַזאַקען“ וויל דאָ טאָלסטאָי בעווייזען, אַז דיא ישועה פאַר'ן אינטעלעגענטען מענשען ליעגט אין נעהענטערע פערבינדונגען מיט'ן פּראָסטען פאָלק.

דיא אידעע, דער הויפּט געדאַנק פון ראָמאַן, איז אַזאַ: דער גאַנג פון דער וועלט־געשיכטע הייננט ניט אָב פון דעם ווילען אָדער דיא פּיהיגקייטען פון איינצעלנע פערזאָנען: דיא ראָליע פון אַ נאַפּאָ־

לעאָן איז ניט גרעסער פון דער ראַליע פון א פיגור אויפ'ן שאַך־ברעטעל; א היסטאָרישע פּאַסירונג שפּיעלט זיך אָב נאָר דאַן, ווען עס טרעפט זיך צונויף דער ווילען פון אַלע מענשען, וועלכע נעהמען אנטהייל אין דער פּאַסירונג. וויא מיר זעהען, האַלט טאָלסטאָי פון דעם, אז אויפ'ן גאַנג פון דער וועלט־געשיכטע ווירקען געוויסע געהיימע קרעפטען, מיט אנדערע ווערטער פון א מין היסטאָרישען פאַטאַליז־מוס. אין דיזע געדאַנקען הערען זיך שוין דיא ערשטע קלאַנגען פון זיין שפּעטערדיגער תורה, אין וועלכער איינער פון דיא געבאָטען איז: זאָלסט מקבל באהבה זיין שלעכטס.

נאָכדעם וויא „קריעג און פריעדען" איז ארויס פון דרוק, האט זיך טאָלסטאָי ווידער אבגעגעבען צו זיין פריהערדיגער טהעטיגקייט פון א פאלקס־לעהרער און האט אנגעשריעבען אן „אלף־בית" און קליינע ביכלעך פאר'ן פאלק צום לעזען. אין 1873 האט ער אנגעפאנגען צו שרייבען זיין צווייטען גרויסען ראמאן „אַננא קאַרענינא", וואס איז גע־ווען אבגעדרוקט אין „רוסקי וויעסטניק" אין 1875 און 1876.

אין דער צייט איז פארגעקומען א געוואַלדיגע איבערקעהרעניס אין טאָלסטאָי'ס געדאַנקען, און פון א בעלעטריסט, ד. ה. א שרייבער פון ערצעהלונגען און ראמאנען, ווערט ער א פּערפאַסער פון רעלי־ניעז־פילאזאָפישע ביכער. דיא אייביגע קשיות: וואס איז לעבען? וואס איז דער זין פון לעבען? וואס איז גליק? גאָט? וכדומה. קשיות, וואס האבען נאך געפּלאָגט דעם שרייבער אין זיינע אינגסטע יאהרען און זיינען פארגעשטעלט אין דער פּסיכאָלאָגיע פון דיא העלדען פון זיינע ערשטע ערציילונגען — אָלענין און נעכליודאָוו, אָט דיא קשיות האבען יעצט גענומען פארדערן ביי איהם א קלאָרען תירוץ, אָהן דריי־דלעך, אָהן פשרות, און טאַקי באלד אויפ'ן אָרט. אין דעם גייסטי־גען לעבען פון שרייבער האט אויסגעבראָכען אַ קריזיס. טאָלסטאָי דער־צעהלט אין זיין „וידוי", אז אויב א כישוף־מאַכערין וואלט ביי איהם דעמאָלט געפרעגט, וואס ער וויל, וואלט ער ניט געוואוסט, וואס צו ענטפערן. ער איז געווען געזונד, שטאַרק, רייך, בעריהמט, געליעבט אין דער אייגענער פאַמיליע און בעוואונדערט אין דער ברייטער וועלט, און ניט קוקענדיג אויף דעם האט ער פערלאָרען דיא לוסט צו לעבען,

ווייל ער האט זיך ניט געקענט קלאר מאכען דעם צוועק און דיא בעדייטונג פון זיין עקזיסטענץ. „נו, גוט", האט ער גענומען טראכטען: „אט וועסטו האבען 6000 דעסיאטין ערד, 300 פערד; וואס־זשע וועט זיין דער סוף? אט וועסטו זיין מעהר בעריהמט וויא גאָגאָל, פושקין, מאָליער, שעקספיר; נו, איז וואס וועט ארויס דערפון? דיא קינדער ערציהען — צו וואס? דאס פאלק פיהרען צו א רוהיגען זאַטען לעבען — וואס דארף דאס זיין מיין דאגה?...

בקיצור טאָלסטאָי האט גענומען פיהלען, אז דער פונדאמענט, אויף וועלכען ער איז ביז אהער פעסט געשטאנען, האט זיך אונטערגעבראכען אונטער זיינע פיס, אז דיא אינטערעסען, מיט וועלכע ער האט ביז אהער געלעבט, זיינען געלם געווארען. ער וויס ניט, צו וואס ער דארף שרייבען, ארבייטען, לערנען, און דיא פראזען, וואס ער הערט פון דיא ארומיגע איבער דיא נויטווענדיגקייט צו ארבייטען, קענען איהם מעהר ניט צופריעדען שטעלען. עס איז קיין חידוש נים, וואס ער פאנגט אָן צו קלערען פון זעלבסטמאָרד. „איך פלעג בעהאלטען פון זיך אליין דיא שטריקעל", דערצעהלט טאָלסטאָי, „ווייל איך האב מורא געהאט, אז ווען איך פערבלייב איינער אליין ביי זיך אין צימער, זאל איך זיך ניט אויפהענגען"...

וויא אזוי לאזט זיך ערקלערען דיעזע איבעקעהרעניש אין טאָלסטאָי'ס גייסטיגען לעבען? דיא מעשה איז, אז אין דער צייט האט טאָלסטאָי שוין געהאט אלץ, צו וואס ער האט ווען עס איז געשטרעבט. ער איז פשוט געווארען איבערזעטיגט מיט דיא טייערע מתנות פון זיין גוטען מזל. און נאך א זאך, ביטערע געדאנקען האבען דאך אייגענטליך געבראדזעט ביי איהם אין קאָפּ יאהרען־לאנג, אבער אין דער צייט, ווען דאס הארץ האט געקלאפט מיט טויזענד מעכטיגע געפיהלען, זיינען דיא דאזיגע געדאנקען געווען פערדרוקט, פערשטעלט. יעצט, אויף דער עלטער, ווען דאס הארץ האט זיך אבגעקיהלט, און עס איז שוין מעהר ניט געבליבען צו וואָס צו שטרעבען, זיינען דיא געדאַנקען ארויס פון פערבאָרגענעם ווינקעל, וואו זיי זיינען ביז אהער געלעגען, און האבען זיך אויסגעזאסען אין שארפע קשיות. טאָלסטאָי האט גענומען קוויטירען דעם חשבון פון זיין לאנגען לעבען, פון זיין ארבייט.

און וואס האט זיך ארויסגעוויזען? צווישען דעם ווירקליכען לעבען און דיא אידעאלען ליעגט א טיעפער אבגרונד; דיא געטער, צו וועלכע ער האט ביז אהער מתפלל געווען, ד. ה. ציוויליזאציאן, פראגרעס, קונסט, — געטער, וואס ער האט געירש׳נ׳ט פון דעם פריהערדיגען דור, זיינען ניט ווערטה געווען אין זיינע אויגען קיין אויסגעריבענע מטבעה. אדרבא. ער האט גערעכענט, אז דאס זיינען געווען ניט מעהר ווי הילצערנע אויסגעפוצטע געט׳שקעס, וואס דיא רייכע און געבילדעטע בענוצען זיך מיט זיי צו בעראבבוען דיא ארעמע און אונוויסענדע. ביים שרייבער אין דער נשמה איז געווארען א פוסטקייט, דיא אלטע געטער האט ער געוואלט וואס גיכער אומבייטען אויף נייע... טאלסטאי האט דערביי גאר ניט געשאנעוועט, און אין מיסטקאסטען זיינען גע־פלויגען אלע צווייגען פון וויסענשאפט, פון אטראנאמיע ביז מעדי־צין און כעמיע. ביי דעם שרייבער איז אויסגעקומען, אז אזוי וויא דיא מאסע פון מיליאנען פויערים בעגעהט זיך אהן דעם, דארום דארף מען דאס ניט האבען אויף דער וועלט. פון וואנען נעהמט דאס רוסישע פאלק זיין וויסען? נאר פון איין קוואל — דאס זיינען דיא הייליגע ספרים. דארום קען ער, טאלסטאי, אויף געפינען א תירוץ אויף זיינע קשיות אין דעם זעלביגען קוואל. און מיט א מין פיעבער האט ער זיך א ווארף געטהאן אין טעאלאגישע חקירות. ער האט גע־נומען שמועסען מיט גלחים אין מאנאכען, איז געגאנגען צו דיא זקנים אין א געוויסען קלויסטער, האט געלייענט פערשיעדענע ווערק וועגען גאט און רעליגיאן, האט אויסגעשטודירט דיא אלט־גריכישע שפראך און לשון קודש, אום ער זאל זיין בכח צו לייענען דיא ביבעל אין דיא שפראכען, אין וועלכע זיי זיינען געווען אנגעשריעבען. פון דיא אלע עקספערימענטען איז ער געקומען צום שלום, אז אזוי לעבען, וויא פריהער קען ער שוין מעהר ניט. ער האט דארום אויסגעטהאן זיינע אייראפע־אישע מלבושים און גענומען טראגען קליידער פון א פראסטען רוסישען פויער. ער האט אויפגעהערט צו עסען פלייש, זיך אבגעזאגט פון זיין גרויסען פערמעגען, פון דיא רעכטע אויף זיינע ליטעראַרישע ווערק, און אנגעהויבען צו ארבייטען אין פעלד מיט אלע פויערים צוגלייך. נאך זיין מיינונג נאך וועט דיא גאולה קומען, ווען איטליכער מענש

וועט זיך סטארעווען צו ווערען גוט און פרום, באזונדער, פאר זיך. דארום לייקענט ער דאס אב אלע פאָרמען פון שטאאט, פון רעליגיאן, פון געזעלשאפטליכען לעבען, אפילו פון פאמיליען־לעבען (למשל, אין „קרייצער סאָנאטא״). פאר א גרונד—פרינציפ פון זיין תורה האלט ער: ניט צו בעקעמפפען שלעכטס מיט געוואלט.

טאָלסטאָי נעהמט אָן, אז אויב דיא מענשהייט וויל זיין גליק־ליך, דארף זיא זיך אומקעהרען צום פראָסטען לעבען, צום לעבען אויפ׳ן שויס פון דער מוטער־נאטור.

עס איז, פערשטעהט זיך, ניט שלעכט צו לעבען און ארבייטען אין דער פרישער לופט פון דיא וועלדער און פעלדער. אָבער קענען דען אלע אוועקגעהן אין דארף? לאָמיר שוין צוגעבען אויף א רגע, אז יע, און אז אין א שיינעם פריה־מאָרגען וועלען מיר פערברענען דיא גאנצע מאטעריעלע קולטור, וואס איז אויפגעבויט געוואָרען אין לאנגע דורות פון שווערער, בלוטיגער ארבייט, און וועלען ווערען מיט מזל אקערבויער. וואס וועט זיין דער סוף? דער סוף וועט זיין, אז טריט ביי טריט וועט ווידער בעשאפען ווערען דיא זעלביגע קולטור. וואס מיר האָבען פריהער חרוב געמאכט מיט דיא אייגענע הענד. פאר וואס וועט דאס זיין אזוי? אָט פאר וואס. ביי דעם מענשען אין דער נשימה ליעגט א מעכטיגער געפיהל פון אונצופרידענהייט מיט זיין געגענווערטיגען קולטורעלען צושטאנד, ד. ה. וויא גוט עס זאָל ניט זיין דעם מענשען, זוכט ער אלץ בעסערס. דער דאָזיגער געפיהל איז געבאָרען געוואָרען צוזאמען מיט׳ן מענשען און אהן דעם וואָלט איי־גענטליך ניט געווען אויף דער וועלט קיין שום פראָגרעס, קיין שום פאָרטשריט. דער געפיהל פון אונצופרידענהייט טרייבט דאס דעם מענשען צו א העכערער שטופע פון ענטוויקלונג, צו א פערבעסערונג פון זיינע אומשטענדען, און אט דער געפיהל וועט דאס מאכען א תל פון טאָלסטאָי׳ס אידעאל, ווען דיא מענשהייט זאָל איהם דורכ־פיהרען.

דער פרינציפ „ניט צו בעקעמפפען שלעכטס מיט געוואלט״ איז אויך ניט קיין גלייכע זאך. פראָסט גערעדט הייסט דאס: זיך לאָזען קריכען אויפ׳ן קאָפּ. וואס הייסט אייגענטליך געוואלט? דאס, וואס

מען טהוט דעם צוויטען נעגען זיין ווילען. א דיינקענדער מענש וועט, פערשטעהט זיך, זעהן איבערצוריידען דעם רשע מיט גוטען, מיט ראיות, מיט ארגומענטען. אבער שטעלט זיך פאָר, אז א מענש איז שטארק צוהיצט, ד, ה. געפינט זיך אין אזא גייסטיגען צושטאנד, אז ער איז ניט בכח צו פערשטעהן, וואס מען וויל פון איהם האבען, און ער ווארפט זיך אויף אייך מיט א מעסער. וואס דארפט איהר טהאָן ? זיך לאָזען דערשטעכען ? א גרויסע חכמה וואָלט דאס טאקי געוועזן. און ביי טאָלסטאָי׳ען קומט אויס, אז מען דארף זיך יע לאָזען דערשטעכען, וויל זיך ראנגלען מיט׳ן אנגרייפער הייסט דאָך צו בעקעמפפען שלעכטס מיט געוואלט...

זיין פרינציפ האָט טאָלסטאָי גענומען פון דיא רעליגיעזע ספרים, וואס שטאמען פון מזרח-לענדער. עס איז אינטערעסאנט צו פערגלייכען טאָלסטאָי׳ס פרינציפ מיט א מערקווירדיגען געשפרעך, וואס מיר געפינען אין א הייליגען ספר פון דיא בודהיסטען (בודהיזמוס איז דיא אמונה פון דעם גרעסטען טהייל אזיאטען). דעם געשפרעך פיהרט בודהא אליין מיט זיין בעסטען תלמיד פורנא.

„וואס וועסטו טהאָן, זאָג מיר, פורנא״, פרעגט בודהא, „ווען מענשען וועלען דיך זידלען, מאכען פון דיר אש און רויך, שילטען, בעליידיגען ?״

„איך וועל ביי זיך טראכטען בשעת מעשה״, ענטפערט פורנא : „אוי, ס׳ארא גוט, ווייך הארץ זיי האבען, דאס זיי שלאָגען מיך ניט.

„וואס וועסטו אבער טהאָן, ווען זיי וועלען דיך שלאָגען ?

„איך וועל טראכטען ביי זיך : וויא גוט זיי זיינען, דאס זיי נעהמען בייא מיר ניט אוועק אין גאנצען מיין לעבען.

„און וואס וועסטו זאָגען, ווען זיי וועלען ביי דיר אבנעהמען דיין לעבען ?״

„איך וועל זיי בענטשען דערפאר, וואָס זיי האבען מיך מיט וועניג יסורים בעפרייט פון זינדיגען גוף...

און טאָלסטאָי מיט זיינע תלמידים ווערען על כל פנים נתפעל פון דער דאָזיגער שקלאפען-מאָראל, וויא דער דייטשער פילאָזאָף ניטצשע רופט דאס אָן גאנץ ריכטיג.

טאָלסטאָי׳ס נייע וועלט־אַנשויאונג האט זיך אויסגעדריקט אין „אננא קאַרענינאַ״. דיא העלדען קענען צוטהיילט ווערען אין צוויי קלאַסען: איינע שטעהען אויפ׳ן דרך הישר, דיא אַנדערע זיינען פער־בלאָנזעטע נשמות. דיא ערשטע זיינען צוגעבונדען צו דער ערד, צו זייערע פאַמיליען־אינטערעסען (קאָנסטאנטין לעווין, דיא גערזינד פון פירסט שטשערבאצקי, סוויאזשסקי), דיא צווייטע זיינען כמעט אין גאַנ־צען אָבגעגעבען צו דיא תאוות און פערגניגענס פון עולם הזה. טאָל־סטאָי מאָלט דיא טיפען פון דער צווייטער קלאַססע ניט מיט קיין פריינדליכע פארבען: אננא קאַרענינאַ — איז אַן אישת איש און אַנטלויפט פון מאַן און איהר קינד צו א יונגען און שיינעם אָפיציער; קאַרענין, איהר מאַן, איז אַ טעמפּע מאַשין מיט קעלבענע אויגען און וועניג שכל; פירסט סטעפּאַן אָבלאָנסקי — א גאַרנישט און א גרויסער הולטיי, נאַרט זיין ווייב, פערפיהרט א נייע ליובקע אַלע מאָנטאַג און דאָנערשטאַג און ברייננט אוים זיין פערמעגען; ניקאָלאַי לעווין — א שיכור; פירסט ווראָנסקי — אַ בעל־זנות, ביי וועמען עס איז גאָר אַ קלייניגקייט צו מאַכען א תל פון דעם צווייטענס פאַמיליען־לעבען, און אַזוי ווייטער. דיא ערשטע פיהרען א ריינעם מאָראַליטען לעבען, על פי רוב אין דאָרף, און זיינען גליקליך, דיא צווייטע האָבען כמעט אַלע א פינסטער־ען סוף (לעווין — דער שיכור שטאַרבט אַוועק, אננא — דיא אשת איש געהמט זיך דעם לעבען). נאָך איין זאַך איז אינטערעסאַנט אין דעם ראָמאַן. קאָנסטאַנ־טין לעווין לעבט איבער דיא זעלבינע מאָראַלישע קריזיס. וואָס טאָל־סטאָי גופא און נעפינט אַן אויסוועג פון זיין פּלאָגענים אין א טהעטיגער ארבייט אויפ׳ן שוים פון דער מוטער־נאַטור, אין דער ־אָ׳יע פון א גוטהערציגען און מענשען־פריינדליכען לאַנדבעזיצער.

נאָכ׳ן ראָמאַן „אננא קאַרענינאַ״, וואָס ווערט געהאַלטען פאַר א ציערונג אין דער וועלט־ליטעראַטור, הויבט זיך אָן א נייע פּעריאָדע אין טאָלסטאָי׳ס ליטעראַרישער טהעטיגקייט. ער שרייבט על פי רוב אַרטיקלען, ביכער פאַר׳ן פאָלק און פילאָזאָפיש־טעאָלאָגישע טראַקטאַ־טען. צייטענווייס קעהרט ער זיך אום צו דער שיינער קונסט, צו ערצעהלונגען, אָבער זיי זיינען כמעט אַלע מיט א טענדענץ, ד. ה. דער

שרייבער בענוצט זיך מיט דער בעלעטריסטישער פאָרמע צו בעווייזען דיא ריכטיגקייט פון זיינע געדאַנקען, פון זיין נייער וועלט־אַנשויאונג. אין דיא קונסט־ווערק, וואָס טאָלסטאָי האָט געשאַנקען דער וועלט פאַר דיא לעצטע 25 יאָהר, הערט זיך דער מאָראַל־פּרעדיגער, דער בעל־דרשן כמעט אַזוי שטאַרק, און צייטענווייס אפילו שטאַרקער, וויא דער קינסטלער, דער מאַלער פון טיפען און בילדער פון לעבען צו דער דאָזיגער צייט פון טאָלסטאָי׳ס טהעטיגקייט געהערען: דיא פאָלקס־דראַמא „דיא מאַכט פון דער פינסטערניס‟, דריי ערצעהלונגען: „איוואַן אילאַיטש׳עס טויט‟, „דער בעל הבית און דער ארבייטער‟, „קרייצער סאָנאַטא‟, דער ראָמאַן „תחית המתים‟ און דער טראַקטאַט „וואָס איז קונסט?‟

אין „קרייצער סאָנאַטא‟ האָט זיך טאָלסטאָי ארויסגעוויעזען פאַר א געגנער פון פאַמיליען־לעבען. דער העלד פון דער ערצעהלונג איז פּאָזדנישעוו, א רייכער און געבילדעטער פּריץ. אין דיא יונגע יאָהרען לעבט ער א גוטען טאָג, פערליערט דיא אונשולד און דערנאָך, ווען ער האָט חתונה מיט אַן אונשולדיגער מיידעל, מיינט ער, אַז זיא האַלט אין זינען נאָר איין זאַך: וויא אַזוי איהם אָבצונאַרען. דיא פּאָאַר פאָלק לעבט וויא א הונד מיט א קאַץ. מען קריעגט זיך, מען רייסט זיך ארום כמעט פון דער ערשטער וואָך נאָך דער חתונה. דער לעצטער מאַנסביל, וואָס וועקט אויף אין פּאָזדנישעוו׳ען אייפער־זוכט, איז א מוזיקער, מיט וועמען דיא פרוי זיינע האָט האַלט צו שפּיעלען זאַלבאַנאַנד—ער—אויפ׳ן פידעל, זיא אויף דער פּיאַנא. איין מאָל שפּעט אין אָבענד קומט פּאָזדנישעוו אהיים און געפינט זיין פרוי צוזאַמען מיט׳ן מוזיקער. ער וואַרפט זיך ארויף אויף איהר וויא א ווילדע חיה און הרג׳עט זיא אוועק.

פּאָזדנישעוו זאָגט — און מיט זיין מויל רעדט דאָך טאָלסטאָי,—אַז אין דעם צרה׳דיגען פאַמיליען־לעבען פון דער געבילדעטער קלאַסע איז שולדיג דיא ערציהונג. דיא יונגע לייט הולטייעווען פאַר דער חתונה, וויא פיעל זיי קענען נאָר אריינכאַפּען. אַלע ווייסען דערפון און קיינער האַלט דאָס ניט פאַר מיאוס, אונמאָראַליש, ניט נאָרמאַל. אדרבא.

ווען אַ יונגער מאַן וויל פערבלייבען אַ פּרוש, מאַכט מען פון איהם אַ גועלעכטער.

טאָלסטאָי זאָגט דאָ אייגענטליך קיין נייעס ניט. די פראַגע, וואָס ער בעריהרט, איז אַ ברענענדיגע פראַגע. דער בעריהמטער נאָרוועגישער שרייבער ביערנסאָן רעדט וועגען דעם איז זיין דראַמע „די הענדשקע". די העלדין זאָגט זיך אָב חתונה צו האבען מיט איהר חתן, ווען זיא דערוויסט זיך, אַז ער האָט שוין געלעבט מיט אַנאַנדער פרוי. וויא אַזוי קען מען דאָ געהאָלפען ווערען? נאָר אויף איין וועג: יונג חתונה האָבען, ד. ה. אין די יאָהרען, ווען עס וועקען זיך אויף די געשלעכטליכע אינסטינקטען. אָבער ביי היינטיגע צייטען איז פאַר'ן מאַנספּאַרשוין גאָר אונמעגליך חתונה צו האָבען פאַר 28—30 יאָהר צוליעב די עקאָנאָמישע אומשטענדען. די פראַגע, צום אונגליק, בלייבט דאַרום ניט קיין פערענטפערטע.

אָבער טאָלסטאָי וויל דאָך פערענטפערן די פראַגע. זיין עצה איז גאָר אין גאַנצען ניט צו פערקעהרען מיט פרויען! אַ גוטען ביי־שפּיעל פון טאָלסטאָי'ס ארגומענטען קען געבען אַזאַ מין געשפּרעך אין „קרייצער סאָנאַטא".

פּאָזדנישעוו זאָגט איינעם, אַז דער געשלעכטליכער פערקעהר איז געגען די נאַטור, און דאַרום מוז ער אָבגעשאַפט ווערען.

„וואָס רעדט איהר", ענטפערט איהם יענער: „די מענשהייט וואָלט דאָך דעמאָלט אונטערגעגאַנגען?

„און צו וואָס דאַרפט איהר האָבען די מענשהייט?" פרעגט פּאָזדנישעוו.

„וואָס הייסט צו וואָס? מיר וואָלטען דאָך דעמאָלט ניט געוועזן אויף דער וועלט.

„און צו וואָס דאַרפען מיר זיין אויף דער וועלט?

„וואָס הייסט צו וואָס? צו לעבען.

„צו וואָס דאַרפען מיר לעבען? שאָפּענהויער, גאַרטמאַן (דייטשע פילאָזאָפען) און אַלע בודהיסטען זאָגען, אַז די בעסטע זאַך איז פאַר'ן מענשען — ניט צו לעבען... אי, וואָס מיט דער אָבשאַפונג פון געשלעכטליכען פערקעהר וועט זיך ענדיגען די וועלט, נו, וואָס איז

דער געוואלד אזוי גרויס? אלץ איינס דארף זיך דאָך ווען עס איז ענדיגען דיא וועלט. אי דיא תּורה זאָגט דאָס, אי דיא וויסענשאַפט. וואָס ארט אייך, אז דיא וועלט וועט זיך יעצט ענדיגען?...

טאָלסטאָי וויל על כל פּנים גאָר ניט וויסען, אז געשלעכטליכע ליעבע איז אַן איינגעבאָרענער אינסטינקט. אזוי וויא הונגער איז דער אינסטינקט פון זעלבסט־ערהאלטונג אין דער אייגענער פּערזאָן, איז ליעבע דער אינסטינקט פון זעלבסט־ערהאלטונג אין געשלעכט. אין א לעבעדיגען מענשען מוזען דיא ביידע אינסטינקטען בעפריעדיגט ווערען, און ווען זיי ווערען נאָר האלב בעפריעדיגט, ווערט דער אָרגאניזמוס פערקריפּעלט.

א מערקווירדיג־שטארקע ערצעהלונג איז „איוואן אילאיטש׳עס טויט". מען מעג אריינרעכענען צווישען טאָלסטאָי׳ס גרעסטע ווערק. דאָרט ווערט איבערגעגעבען אין קינסטליכע רעאליסטישע בילדער דער גייסטיגער צושטאנד פון א געבילדעטען מענשען, וועל־כער האלט ביים שטארבען, ביז דיא לעצטע מינוט, ווען דער טויט בעפרייט איהם פון זיינע שרעקליכע יסורים. אין דער ערצעהלונג ווערט ארויסגעשטעלט דער עגאָאיזמוס פון דער געבילדעטער קלאסע, און דער טיעפער געפיהל פון רחמנות צום צוויטען, צום קראנקען, וואָס מען טרעפט אין פּראָסטע מענשען, אין רוסישען פּאָלק. פון דיא אלע מענשען, וועלכע געפינען זיך ארום איוואן אילאיטש אין דער צייט פון זיין קראנקהייט — זיין ווייב, זיינע קינדער, זיינע חברים, דיא דאָקטוירים, — האָט אויף איהם אין דער אמת׳ען רחמנות נאָר איי־נער, און דאָס איז דער משרת פון הויז געראַסים, א מוזשיק, ניט לאנג געקומען פון דאָרף. טאָלסטאָי וויל דאָ בעווייזען דיא ריכטיג־קייט פון זיין בעהויפּטונג, אז אין דעם ענין פון מאָראל שטעהט דער דאָרף־מענש א סך העכער פון דעם שטאָדטישען מענש, וועלכער צאַפּעלט זיך אין א נעץ פון אייביגע ליגענס און ווערט אין איהם דערשטיקט.

דיא פּאָלקס־דראמע „דיא מאכט פון דער פינסטערניס" איז איינע פון דיא גרעסטע דראמאטישע ווערק, וואָס מען קען געפינען אין דער וועלט־ליטעראטור. דער גרעסטער קריטיקער געאָרג בראנדעס

רעכענט, אז דאס איז טאָלסטאָי׳ס מייסטערווערק· איהר גרויסע בע־בעדייטונג, זאָגט דער קריטיקער, בעשטעהט אין דעם, דאס זיא בע־ריהרט א גאַנץ נייע וועלט—דיא וועלט פון דער אונוויסענדער רוסי־שער מאַסע· דער שרייבער מאַכט דאָ אויך א פערזוך צו דרשנ׳ען זיינע בעליעבטע אידעען, און אין דיא ווערטער פון אַלטען אַקים הערט זיך טאָלסטאָי׳ס שנאה צום שטאדטישען לעבען און צו דער קולטור. מיט א זעלטענער קראַפט ווערט אבגעמאָלט אין דער דראַמאַ דאס לעבען פון דאָרף, דיא געוואַלטיגע אונוויסענהייט פון דיא פויערים, זייערע אבערגלויבענס, זייערע פאָראורטהיילע· דיא מאַכט פון פינס־טערנים האלט אין איהרע אייזערנע לאַפּעס מיליאָנען לעבעדיגע מענ־שען, און דערביי געפינט זיך ניט קיין איין מענש, וואס זאָל א ביסעל אָבשוואַכען דיא שרעקליכע מאַכט. טאָלסטאָי וועקט אין אונז דעם געפיהל פון רחמנות און ליעבע צו דיא אָרעמע פינסטערע נשמות און וויל אונז געבען צו פערשטעהן, אַז דיא הייליגסטע פפליכט פון דער געבילדעטער קלאַסע ליעגט אין פערשפרייטען בילדונג אין דער מאַסע· א קוואַל פון הייסער ליעבע צו דיא פינסטערע, פערבלאָנ־זעטע נשמות שפּריצט פון יעדער שורה. דער סאָלדאַט מיטריטש זאָגט אין איין אָרט: „איהר, פרויען פון דאָרף... ווער לערנט אייך? וואס זעהט איהר? וואס הערט איהר? מעהר ניט וויא פּאַסקודסטווע... וויא־זשע זאָלט איהר אַליין ניט ווערען אומריין?... מיליאָנען אזעלכע וויא איהר האָט רוסלאַנד· און אַלע זייט איהר וויא בלינדע קראָטען, וואס לעבען אין דר׳ערד. איהר ווייסט קיין זאַך ניט, וויא חיות פון וואַלד. וויא איהר זייט אויסגעוואַקסען, אזוי שטאַרבט איהר, אויף איין האָר ניט קליגער. איהר זעהט גאָר ניט און הערט גאָר ניט. דער מוזשיק דערוויסט זיך נאָך פון עפּיס—אין קאַבאַק, אין טורמע, אין סאָל־דאַטען. און דיא פרוי פון דאָרף? פויזעט וויא א בלינדער הינטעל... און ווער קען צו אייך וואס האבען? ווער לערנט אייך? נאָר דער מוזשיק, ווען ער איז שיכור, לערנט אייך מיט דיא לייצעס... אָט אין דעם בעשטעהט אייער גאַנצע תורה“...

א ביטערער אמת ליעגט אין דיא ווערטער פון אלטען מיטריטש, און טאָלסטאָי האָט אָבגעגעבען א גרויסען טהייל פון זיין לעבען אויפ־

צועפענען דיא אויגען דיא „בלינדע הינטלעך“, אי מיט זיינע ביכלעך פאר'ן פאָלק, אי מיט זיין טהעטיגקייט פון א פאָלקס-לעהרער אין זיין שולע פון יאסנאיא פאָליאנא.

אין 1900 איז ארויס פון דרוק טאָלסטאָי'ס לעצטער ראָמאן „תחית המתים“, וועלכער איז שפעטער דראמאטיזירט געוואָרען (אויך אין אידיש אין אמעריקא). אין דעם געניאלען ווערק פון אלט-גראָען זקן איז צו.בעוואונדערן דיא יוגענדליכע פרישקייט פון געפיהל, דיא מערקווירדיגע מאכט אָבצומאָלען לעבעדיגע מענשען, וויא זיי שטעהן און געהן, מיט אלע זייערע מעלות און חסרונות, תאוות אין ליידענ־שאפטען. אזוי וויא אין זיינע פריהעריגע ווערק שטעלט ארויס דער שרייבער דיא שרעקליכע פאלשקייט, וואס דרינגט דורך דיא האנד־לונגען פון קולטור־מענשען, דער עיקר פון דער הויכער געזעלשאפט. צום ערשטען מאָל אין דער רוסישער ליטעראטור געפינען מיר אין דעם ראָמאן א בעשרייבונג פון דעם לעבען פון פאָליטישע פערברע־כער. מיט גרויס קונסט שטעלט פאָר טאָלסטאָי דיא פערהאנדלונ־גען אין געריכט, בעשריעבען מיט אלע פיטשיווקעס, מיט דער געוועג־ליכער פסיכאָלאָגישער פינקטליכקייט פון דעם טיעפען קענער פון מענשליכען הארצען.

אין „תחית המתים“ ליעגט א שטארקע טענדענץ. דיא געגנער פון טאָלסטאָי—דעם מאָראליסט געפינען אין דעם ראָמאן א סך חסרונות. קודם כל געפעהלט זיי ניט, וואָס דער העלד פירסט נעכליודאָוו ווארפט פון זיך אראָב דיא לאַסט פון דיא אלטעגליכע לעבענס-אינ־טערעסען און געהט טהאָן תשובה איבער א „קלייניגקייט“, פון וועל־בער קיינער קען זיך גאָר ניט בעהיטען היינטיגע צייטען; אויב אלען זאָלען נאָר טהאן נעכליודאָוו'ען, טענה'ן זיי, וועט דיא וועלט קיין וועלט ניט זיין; און דורך דעם, וואס דער העלד איז א פארעוועך בעל־תשובה, קומט ארויס זיין געשטאלט צו בלייך, צו טהעארעטיש, עפּיס גאָר ניט וויא קיין לעבעדיגע. חוץ דעם זעהען זיי ניט איין, פאר וואס טאָלסטאָי איז אזוי שטארק אין כעס אויף דיא פיינע געזעלשאפט, וועלכע ער ברענט וויא אויפ'ן פייער מיט זיין סאטירישער פען. דעם דריטען חסרון געפינען טאָלסטאָי'ס געגנער אין דעם, וואס דיא העלדין,

א געוועזענע פּראָסטיטוטקע (א גאס־מיידעל), ווערט ארויסגעשטעלט מיט אַן איידעלען כאַראַקטער און איבערהויפּט מיט מעהר ריינע און ווארעמע מענשליכע געפיהלען, וויא דיא פרויען פון דיא הויכע קלאַסען. זיי ערקלערען, אז דעם שרייבער׳ס מערקווירדיגע קונסט פון א בעלעטריסט האט א סך צו ליידען דורך דעם, וואס ער פלעגט אריין אין זיינע ווערק טהעארעטישע פראַגען און וואס ער ניצט זיא אויס׳ מיט׳ן איינציגען צוועק צו פערשפּרייטען זיינע רעליגיעזע און סאָציאלע אידען.

אין דעם ראָמאַן ווערט איבערגעגעבען, וויא אזוי א רייכער און געבילדעטער יונגער מאַן מיט א פירסטליכען טיטעל איז אויפגעשטאַנען תּחית המתים, ד. ה. זיין נשמה האט זיך אויסגעלייטערט, איז ריין געוואָרען פון דעם גאנצען שמוץ, מיט וועלכען זיא איז געוועזען בעפלעקט אין דעם אלטעגליכען לעבען פון דער קולטורעלער געזעלשאַפט. פירסט דמיטרי נעכליודאוו איז ניט ערגער פון דער גאַנצער וועלט, און ווען ער פערפיהרט דיא אונשולדיגע קאַטיושאַ מאַסלאָווא, א יתומה, וועלכע האט זיך אויסגעהאדעוועט אין דאָרף ביי זיינע קרובים, טראַכט ער ניט בשעת מעשה פון דיא שרעקליכע אחריות, וואס ער נעהמט אויף זיין געוויסען. ער גיט דער פערפיהרטער מיידעל הונדערט רובעל און מיינט, אז ער איז דערמיט פּטור געוואָרען פון דער פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דיא רעה, וואס ער האט געטאָן א לעבעדיגען מענשען. ער וויל זיך אָבקויפען מיט געלד. ער זעהט, אז אַלע טהוען אזוי, און ער קען ניט זיין בעסער פון דיא איבעריגע. אָבער דער יום הדין איז נאָהענט. נעכליודאָוו׳ען קומט א מאָל אויס צו זיין איינער פון דיא געשוואָרענע אין א פּראָצעס פון א פּראָסטיטוטקע, וואס ווערט בעשולדיגט אין דעם, אז זיא האט פערסמ׳ט א סוחר, מיט וועמען זיא האט געהולטעוועט. אין דער פּראָסטיטוטקע דערקענט נעכליודאוו דיא פערפיהרטע קאַטיושא, און דיא בעגעגעניס מאַכט אויף איהם אזא טיעפען איינדרוק, דאס ער בעשליסט צו טהאָן תּשובה און פערגלעטען זיין שווערע שולד געגען דער מיידעל. ווען זיא ווערט פערמשפּט צו פיער יאָהר קאַטאָרזשנע ארבייט, פאהרט ער איהר נאָך אין סיביר, וואו ער האָט בדעה מיט איהר חתונה צו

האבען. אבער קאטוישא נעהמט ניט אן זיין קרבן און האָט חתונה מיט׳ן פּאָליטישען פערברעכער סימאָנסאָן, וועמען זיא בעגעגענט אויפ׳ן וועג קיין סיביר. נעכליודאָוו קען אבער שוין מעהר ניט לעבען אזוי וויא ביז אהער, ד. ה. אין א נעץ פון אייביגע ליגענס. ער געפינט דיא בעדייטונג פון לעבען נאָר אין ארבייט פאר׳ן צוויטען, לטובת הכלל.

אין דעם ראָמאן געהען פארביי פאר אונזערע אויגען אלע קלא־סען פון דער רוסישער געזעלשאפט: גובערנאטאָרס, גענעראַלען, פּראָ־קוראָרען, ריכטער, סענאטאָרען, טשינאָווניקעס, פּויערים, סאָלדאטען, ארעסטאנטען, קאטארזשניקעס. יעדער איינציגער מיט זיינע כאראק־טערצינגע, מיט זיין אייגענער גייסטיגער וועלטעל, וואו דער גרויסער קינסטלער פּערטיעפט זיך ביז׳ן דעק. דער ראָמאן האָט אָנגעמאכט א רושם אין דער גאנצער וועלט אין איז אין א קורצע צייט איבערזעצט געוואָרען כמעט אין אלע שפראכען.

אין זיין טראקטאט „וואָס איז קונסט?“ בעווייזט טאָלסטאָי, אז ער איז ניט קיין גרויסער חסיד פון דער שיינער קונסט. ער דריקט אויס דעם געדאנק, אז „וואס מעהר מיר גיבען זיך אָב צו שיינקייט, געהען מיר אוועק אלץ ווייטער פון דעם אמת“, און דארום האלט ער ניט שטארק פון דיא גרעסטע קינסטלער אין מאלעריי, מוזיק, ליטעראטור, וויא למשל: דאנטע, ראפאעל, גהעטע, שעקס־פיר, בעטהאָווען. אויף דעם זעלבינען גרונד איז טאָלסטאָי קאפּאבל אָבצולייקענען דיא בעדייטונג פון זיינע ערשטע ווערק, ד. ה. פון דיא יעניגע, וואָס ער האט אָנגעשריעבען פאר דער קריזיס אין זיין גייס־טיגען לעבען אין דיא זיעבעציגער יאהרען. ער רעכענט, אז דיא ווערק פון דער לעצטער פעריאָדע פון זיין ליטעראַרישער טהעטיגקייט האָ־בען א גרעסערע בעדייטונג פון דיא ערשטע, בלויז צוליעב דעם, וואס ער האָט דורך זיי געפּרעדיגט זיינע אידעען.

פון דיא וויכטיגסטע פּאסירונגען אין טאָלסטאָי׳ס לעבען פאַר דיא לעצטע צייט קען מען דערמאָנען דעם חרם אויף איהם און דעם 50־יעהריגען יובילעום פון זיין ליטעראַרישער טהעטיגקייט. דער חרם איז ארוס פון הייליגען סינאָד דעם 20־טען פעברואר 1901. דער סינאָד האָט פערעפענטליכט אן ערקלערונג, אז אזוי וויא טאָלסטאָי

אנערקענט ניט דיא לעהרע פון דער פראוואָסלאוונער קירכע, בכן ווערט ער פון איהר פערשטויסען ביז וואנען ער וועט ניט תשובה טהאָן.

דער יובילעום פון געניאלען שרייבער איז געפייערט געוואָרן אין 1902. פון דער גאַנצער וועלט האָט ער געקראגען בעגריסונגס־דעפּע־שען, וואו מען האָט איהם געוואונשען צו זיין געזונד און שטארק און קענען אויסנוצען זיין מעכטיגען טאלענט פאַר דער זעלביגער וויכטיגער אַרבייט, מיט וועלכער ער האָט 50 יאָהר כסדר געדיענט דער מענשהייט

טאָלסטאָי'ס ווערק זיינען איבערזעצט כמעט אין אַלע לעבעדיגע שפּראכען. איבער דעם שרייבער גופא און זיינע ווערק זיינען אנגע־שריעבען אַרטיקלען און ביכער, וואָס מען רעכענט אין דיא טויזענדער.

טאָלסטאָי'ס ווערק.

ערציילונגען:

1. דיא קינדישע יאָהרען.
2. דיא איגגעלשע יאָהרען.
3. דוא יונגע יאָהרען.
4. דער פריה־מאָרגען פון א פאָמיעשטשיק.
5. דיא כתבים פון א מאַרקיאָר.
6. דיא כתבים פון פירסט נעכליודאָוו (ליוצערן).
7. אָלבערט.
8. צוויי הוזארען (צוויי דורות).
9. דריי מיתות.
10. דיא קאָזאקען.
11. דער איבערפאל.
12. געהאקט דעם וואלד.
13. סעוואסטאָפּאָל (דריי סקיצען).
14. א בעגעגענים פון פירסט נעכליודאָוו.
15. שנעע־שטורם.
16. פאליקושקא.
17. כאָלסטאָמיער (דיא געשיכטע פון א פערד).
18. איוואן איליאיטש'עס טויט.
19. קרייצער סאָנאטא.
20. דער בעל־הבית און דער ארבייטער.

ראָמאַנען:

21. פאמיליען־גליק.
22. קריעג און פריעדען.
23. אננא קארענינא.
24. דיא דעקאבריסטען (בלויז דיא ערשטע צוויי קאפיטלעך).
25. תחית המתים.

דראַמען:

26. דיא מאכט פון פינסטערניס.
27. דיא פרוכט פון בילדונג.

חוץ דעם: ארטיקלען איבער פערשיעדענע ענינים, ביכלעך און מעשי׳ט פא״ן פאָלק, פילאָזאָפיש־טעאָלאָגישע טראקטאטען און א בוך אונטער׳ן נאָמען „וואָס איז קונסט?“